

بررسی خواص مهندسی و پایایی بتن‌های حاوی افزودنی‌های شیمیائی کاهنده آب و تسريع کننده گیرش

دکتر علی اکبر رمضانیان پور

استادیار دانشکده مهندسی عمران دانشگاه صنعتی امیرکبیر

مهندس محمدرضا شاه نظری

مدارس دانشگاه امام حسین

چکیده

در این کار آزمایشگاهی دو نوع از پرمصرفتین افزودنی‌های شیمیائی یعنی کاهنده‌های آب و تسريع کننده‌های گیرش که از محصولات یکی از شرکت‌های تولید کننده ایرانی انتخاب شده بودند، وارد استفاده قرار گرفته‌اند. با کاربرد درصد بهینه این افزودنی‌ها در بتن و تعیین خواص مهندسی و شاخص‌های پایایی نمونه‌ها، نتایج بدست آمده با مشخصات بتن کنترل مقایسه شده‌اند. همچنین کمیت و کیفیت تاثیر افزودنی‌های مورد مصرف بر خصوصیات بتن با مشخصات ارائه شده در استاندارد (ASTM-C494-82) برای افزودنی‌های کاهنده آب قوی (نوع F) و افزودنی‌های تسريع کننده (نوع C) مقایسه شده‌اند.

Engineering Properties and Durability of Concretes Containing Water Reducing Agents and Accellerators

A.A.Ramezaniapour, Ph.D.

Civil. Eng. Dept. Amirkabir Univ. of Tech.

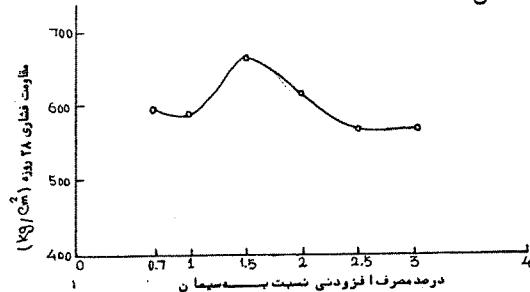
M.R.Shahnazari, M.Sc.

Imam Hossein Univ. — Iran

ABSTRACT

In this study the engineering properties and durability of concretes made of two superplasticizer and accellerator from a home factory have been evaluated. These concretes with optimum amount of the admixtures have been compared with control concrete. The results have also been compared with those recommended by the ASTM standard specification for water reducing and accellerator containing concrete mixes.

مخلوطهای با اسلامپ یکسان، مقاومت فشاری مخلوطی که در آن از ۱/۵ درصد افزودنی کاهنده آب استفاده شده بود بیشتر از سایر مخلوطها بودست آمد. در شکل ۱ منحنی تغییرات مقاومت فشاری ۲۸ روزه نمونه‌ها بر حسب درصد مصرف افزودنی کاهنده آب نشان داده است.

شکل ۱. منحنی تغییرات مقاومت فشاری نمونه‌ها بر حسب درصد مصرف افزودنی کاهنده آب

درصد بهینه افزودنی تسریع کننده نیز برابر درصدی که مصرف آن باعث بیشترین کاهش در زمان گیرش بشود در نظر گرفته شد. متاسفانه پس از انجام آزمایش‌های متعدد و صرف وقت زیاد در شرایط آزمایشگاهی متفاوت نتایج خوبی بدست نیامد و استفاده از افزودنی تسریع کننده نه تنها باعث کاهش زمان گیرش نشد، بلکه ناشی آن بهصورت مکوس باعث افزایش زمان گیرش گردید. علی‌رغم این نتیجه ناطلوب جهت کنترل تاثیر تسریع کننده بر میزان سخت‌شدنی و افزایش مقاومت بتن، در آزمایش‌های ساخت و بررسی خواص مهندسی بتن‌ها، بتنه نیز با استفاده از ۱ درصد تسریع کننده ساخته شد (توصیه تولید کننده در برگ مشخصات فنی محصول).

۳. روشهای آزمایش

صالح مصرفی در آزمایشها شامل سیمان نوع تهران، شن و ماسه، منطقه جنوب غربی تهران و افزودنیهای شیمیائی کاهنده آب و تسریع کننده ساخت ایران بوده‌اند.

- به‌منظور بررسی ناشی افزودنیهای بر خواص مهندسی بتن سه نوع مخلوط بتن به شرح زیر ساخته شد:
- ۱- مخلوط بتن کنترل بدون افزودنی شیمیائی (با علامت اختصاری CC)
- ۲- مخلوط بتن حاوی درصد بهینه کاهنده آب (با علامت اختصاری CS)
- ۳- مخلوط بتن حاوی ۱ درصد وزنی سیمان افزودنی تسریع کننده (با علامت اختصاری CA)

در هریک از مخلوطهای فوق مقدار شن، ماسه و سیمان ثابت بود و در هر مورد آن قدر آب به مخلوط اضافه شده که اسلامپ ثابتی برابر ۵۵ میلیمتر حاصل شود. از هریک از بتن‌های مذکور ۱۲ نمونه مکعبی به ابعاد ۱۵ سانتی‌متر توجه شد تغییر مقاومت فشاری در سنین ۷، ۱۰ و ۹۰ روز، ۸ نمونه استوانهای به قطر ۱۵ و ارتفاع ۳ سانتیمتر جهت تعیین مقاومت کششی در سنین فوق و ۱ نمونه استوانهای جهت

افزودنیهای مصالحی غیر از دانه‌های سنگی، سیمان و آب می‌باشد که قبل یا ضمن اختلاط به مخلوط بتن اضافه می‌شوند. نیازهای مختلف سازه‌ای و اجرایی در تکنولوژی بتن باعث توسعه روزافزون کاربرد افزودنیهای شیمیائی در ساخت بتن گردیده‌اند. در برخی موارد اگر رسیدن بههدف مطلوب در ارتباط با رفتار بتن بدون استفاده از افزودنیهای غیرمکن نباشد، خیلی غیراقتصادی خواهد بود، در حالی که در اغلب موارد با مصرف افزودنیهای شیمیائی سا هزینه‌ای جزئی می‌توان تغییرات مطلوب وقابل ملاحظه‌ای در خصوصیات بتن ایجاد کرد.

علیرغم توسعه روزافزون تکنولوژی ساخت و کاربرد افزودنیهای شیمیائی بتن در کشورهای توسعه‌یافته، در کشور ما هنوز مشکلاتی در این رابطه وجود دارد. اگرچه موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران نسبت به استاندارد کردن بخشی از افزودنیهای کامهای موثری برداشت و کوشش بعضی از تولید کنندگان داخلی نیز در جهت نیل به تکنولوژی پیشرفته ساخت این مواد کارساز بوده است، اما باید کنترل کیفیت افزودنیها را قبل از کاربردیک ضرورت فنی بهشمار آورد: این موضوع از آن جهت اهمیت پیدا می‌کند که در موارد زیادی عدم مرغوبیت و گاهی ضرر بودن افزودنیهای شیمیائی داخلی باعث عدم اطمینان مصرف کنندگان و دست‌اندرکاران بتن شده و همین موضوع از جذابیت کاربرد آنها در بتن کاسته است.

در این کار آزمایشگاه با مصرف دو نوع از محصولات تولید شده داخلی، خواص مهندسی (شامل میزان آب مصرفی جهت رسیدن به اسلامپ معین، مقاومت فشاری، مقاومت کششی و جمع شدگی) و شاخصهای پایایی نمونه‌ها (شامل عمق کربناتاسیون و میزان کاهش مقاومت در محیط سولفاتی) تعیین شده و با مشخصات ارائه شده در استاندارد (ASTM-C494-82) برای افزودنیهای کاهنده آب قوی (نوع F) و افزودنیهای تسریع کننده (نوع C) به عنوان معیاری جهت پذیرش یا مردود شمردن افزودنی مورد مصرف، در نظر گرفته شده‌اند.

۲. تعیین درصد بهینه مصرف افزودنی

باتوجه به اینکه همیشه با افزایش درصد مصرف افزودنی میزان ناشی آن افزایش نمی‌یابد و حتی گاهی افزایش میزان مصرف از حد معینی باعث تاثیر منفی خواهد شد، لازم است قبل از کاربرد افزودنیهای شیمیائی نسبت به تعیین درصد بهینه مصرف آنها، که معمولاً نسبت به وزن سیمان سنجیده می‌شود، اقدام نماییم. با توجه به روشهای متفاوتی که جهت کاربرد افزودنی کاهنده آب وجود دارد و با توجه به اینکه در ساخت مخلوطهای بتن رسیدن به اسلامپ ثابت به عنوان یک اصل در نظر گرفته خواهد شد، آنچه به عنوان معیاری جهت تعیین درصد بهینه تقلیل دهنده آب در نظر گرفته شد، مقاومت فشاری ۲۸ روزه بتن‌های حاوی درصدهای متفاوت این نوع افزودنی بود. براساس نتایج بدست آمده از مصرف ۵/۲، ۱/۵، ۱، ۲ و ۳ درصد افزودنی تقلیل دهنده (نسبت به وزن سیمان) در

همان‌گونه که از نتایج حاصله مشخص می‌شود افزودنی کاهنده آب توانسته است به مقدار قابل توجهی مقاومت فشاری بتن را در سنین مختلف افزایش دهد و این افزایش مقاومت به استثنای سنین ۷ روزه (با اختلاف جزئی) بیش از حداقلی است که در استاندارد مشخص شده است. بنابراین افزودنی کاهنده آب از این لحاظدارای مشخصات استاندارد می‌باشد. دلیل این افزایش مقاومت را می‌توان در کاهش آب مصرفی و اثرات تعاقب آن خلاصه کرد.

همچنین با توجه به جدول (۱) مشخص می‌شود که افزودنی تسریع‌کننده تاثیر معکوسی بر مقاومت فشاری بتن در مقایسه با بتن کنترل گذاشته و تا اندازه‌ای مقاومت فشاری بتن را کاهش داده است. این نتایج با نتایج حاصله در ارتباط با تاثیر افزودنی تسریع‌کننده بر زمان گیرش سازگار می‌باشند. (تاثیر معکوس).

جدول ۱. درصد مقاومت بتن‌های حاوی کاهنده آب و تسریع‌کننده نسبت به بتن کنترل

سن نمونه (روز)	۹۰	۲۸	۷	۳	
درصد مقاومت فشاری بتن حاوی کاهنده آب نسبت به بتن کنترل	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۴/۱	۱۲۷	
حداکثر درصد مقاومت فشاری برای بتن حاوی افزودنی کاهنده آب (نوع — ASTM, F) نسبت به بتن کنترل	—	۱۱۵	۱۲۵	۱۱۰	
درصد مقاومت فشاری بتن حاوی تسریع‌کننده نسبت به بتن کنترل	۹۶/۴	۹۳/۲	۸۴/۲	۹۶/۶	
حداکثر درصد مقاومت فشاری برای بتن حاوی تسریع‌کننده (نوع — ASTM, C) نسبت به بتن کنترل	—	۱۰۰	۱۲۵	۱۰۰	

۴.۳. مقاومت گشته

نتایج به دست آمده از آزمایش‌های تعیین مقاومت گشته نیز در منحنی‌های شکل (۳) خلاصه شده‌اند و مقایسه‌ای مشابه با آنچه در مورد مقاومت فشاری انجام دادیم، در جدول (۲) انجام شده است.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود مطابق با آنچه در مقاومت‌های فشاری دیدیم، در اینجا هم افزودنی کاهنده آب باعث افزایش مقاومت گشته بتن بیش از حداکثر تعیین شده توسط استاندارد ASTM گردیده است. ولی افزودنی تسریع‌کننده در پی تاثیر منفی بر زمان گیرش و مقاومت فشاری، در این مورد هم نه تنها مقاومت گشته بتن را افزایش نداده، بلکه باعث کاهش آن شده است.

اندازه‌گیری جمع شدگی در سنین مختلف ساخته شد. نمونه‌های ساخته شده برای آزمایش‌های مقاومت به مدت ۷ روز در آب و سپس در محیط آزمایشگاه نگهداری شدند. نمونه‌های موردنظر برای اندازه‌گیری جمع شدگی ۷ روز در آب و پس از خارج کردن آنها و آغاز اندازه‌گیری‌های انقباض، در درجه حرارت و رطوبت نسبی تقریباً "کنترل شده نگهداری شدند (۱۷-۲۰ درجه سانتیگراد و ۴۵-۴۰ درصد رطوبت نسبی).

به منظور اندازه‌گیری مقاومت فشاری از آزمایش استاندارد فشاری و برای تعیین مقاومت گشته از روش دونیم کردن استفاده شد. جمع شدگی نمونه‌ها نیز با استفاده از یک کرنش‌سنج با دقیق ۱۵ میکرواسترین اندازه‌گیری شد.

منتظر با سه نوع مخلوط بتن فوق، و به منظور انجام آزمایش‌های پایایی، سه نوع ملات نیز با حذف شن و آب جذب شونده توسط آن از اجزاء تشکیل‌دهنده بتن‌ها ساخته شد. از هریک از این ملاتها ۱۲ نمونه استوانه‌ای به قطر ۵ و ارتفاع ۱۵ سانتی‌متر جهت تعیین عمق کربناتاسیون در سنین ۱، ۳ و ۴ ماه و ۲۴ نمونه، مکعبی به ابعاد ۵ سانتی‌متر جهت تعیین مقاومت فشاری ملاتها در آب و در محلول ۴ درصد سولفات سدیم در سنین ۷، ۲۸، ۶۵ و ۹۰ روز ساخته شد. عمق کربناتاسیون نمونه‌ها با گشتن آنها و آغشتن مقطع با فنل‌فتالیت تعیین گردید. همچنین کاهش مقاومت فشاری نمونه‌های نگهداری شده در محیط سولفاتی نسبت به نمونه‌های نگهداری شده در آب به عنوان شاخصی از پایایی بتن در محیط سولفاتی در نظر گرفته شد. لازم به ذکر است که در طول انجام آزمایشها محلول سولفاتی با افزودن اسید سولفوریک در حدود ۶ نگهداری شد.

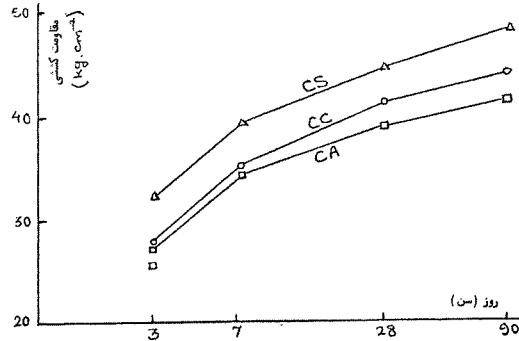
۴. نتایج آزمایشها

۴.۱. میزان آب مصرفی

طبق مشخصات ارائه شده در استاندارد ASTM برای افزودنی‌های کاهنده آب با قدرت بالا (نوع F) باید این نوع افزودنی میزان آب مصرفی را حداکثر به میزان ۱۲ درصد آب مصرفی در بتن کنترل کاهش دهد. براساس آزمایش‌های انجام شده درصد آب مصرفی در بتن حاوی کاهنده آب برابر ۸۸ درصد بتن کنترل به دست آمد. لذا افزودنی مورد مصرف از این لحاظ دارای مشخصات استاندارد بود. در ضدآب مصرفی در بتن حاوی تسریع‌کننده نسبت به بتن کنترل برابر ۹۹ درصد به دست آمد که نشان می‌داد این نوع افزودنی بر میزان آب مصرفی جهت رسیدن به اسلام‌مپ ثابت تقریباً "بی تاثیر" می‌باشد.

۴.۲. مقاومت فشاری

نتایج به دست آمده از آزمایش‌های تعیین مقاومت فشاری در منحنی‌های شکل (۲) خلاصه شده‌اند. به منظور بررسی تاثیر افزودنی‌ها بر مقاومت فشاری بتن، درصد مقاومت‌های فشاری به دست آمده برای بتن‌های حاوی کاهنده آب و تسریع‌کننده نسبت به مقاومت فشاری بتن کنترل محاسبه و در جدول (۱) با مشخصات ارائه شده در مورد تاثیر این نوع افزودنی‌ها بر مقاومت فشاری بتن (استاندارد ASTM, C-۴۹۴-۸۲) مقایسه شده‌اند.

شکل ۳. منحنی های تغییرات مقاومت کششی بتن ها

جدول ۳. بررسی تاثیر افزودنیها بر انقباض بتن

سن نمونه (روز)	۹۰	۲۸	۷	۳
درصد انقباض بتن حاوی کاهنده آب نسبت به انقباض بتن کنترل	۹۶/۳	۹۰/۱	۵۸/۹	۳۷/۲
درصد انقباض بتن حاوی تسريع کننده نسبت به انقباض بتن کنترل	۸۶/۴	۸۱/۲	۷۱/۴	۶۷/۴

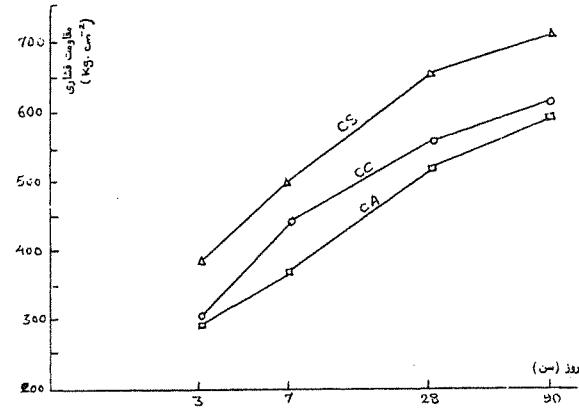
هم کاهش یافته است.

از طرف دیگر افزودنی تسريع کننده هم باعث کاهش جمع شدگی بتن نسبت به بتن کنترل شده است. همان‌گونه که در ارتباط با زمان گیرش، مقاومت فشاری و مقاومت کششی نتایج حاصل از مصرف تسريع کننده غیرقابل قبول بود، این نتیجه هم جای بسی تعجب دارد.

* با توجه به نتایج بدست آمده درمورد افزودنی تسريع کننده از این مرحله بعد از مصرف آن صرفنظر می‌کنیم.

۴.۰.۵ عمق گربناتاسیون
براساس نتایج بدست آمده منحنی های تغییرات عمق گربناتاسیون نمونه ها بر حسب زمان در شکل (۵) ارائه شده اند. همچنین در جدول (۴) درصد عمق گربناتاسیون ملات حاوی کاهنده آب نسبت به ملات کنترل داده شده است.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود افزودنی کاهنده آب در بی تاثیر مشبت بر خواص مهندسی در این ارتباط هم باعث کاهش عمق گربناتاسیون شده است.

شکل ۲. منحنی های تغییرات مقاومت فشاری بتن ها

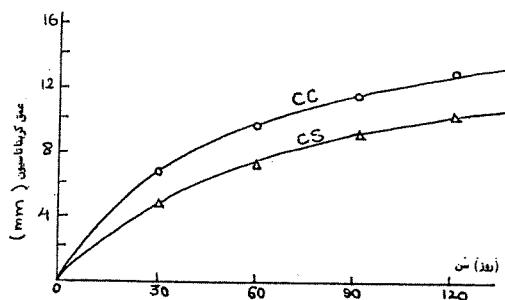
جدول ۲. بررسی تاثیر افزودنیها بر مقاومت کششی بتن

سن نمونه (روز)	۹۰	۲۸	۷	۳
درصد مقاومت کششی بتن حاوی کاهنده آب نسبت به بتن کنترل	۱۱۰	۱۰۹/۵	۱۱۱/۸	۱۱۵/۹
حداقل درصد مقاومت کششی برای بتن حاوی کاهنده آب قوی (نوع ASTM, F) نسبت به بتن کنترل	-	۱۰۰	۱۰۰	۱۱۰
درصد مقاومت کششی بتن حاوی تسريع کننده نسبت به بتن کنترل	۹۱/۶	۹۴/۸	۹۷/۴	۹۹/۶
حداقل درصد مقاومت کششی برای بتن حاوی تسريع کننده (نوع ASTM, C) نسبت به بتن کنترل	-	۹۰	۱۱۰	۱۱۵

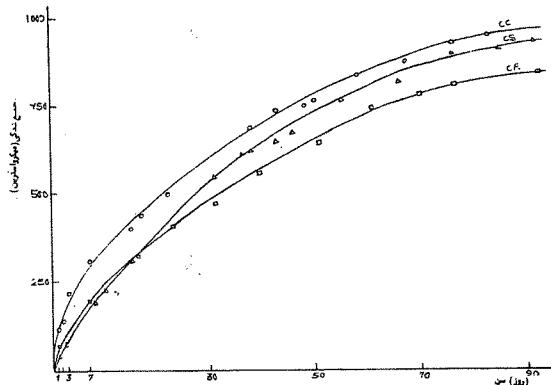
۴.۰. جمع شدگی

منحنی های تغییرات جمع شدگی بتن ها بر حسب زمان در شکل (۴) نشان داده شده اند. همچنین در جدول (۳) درصد جمع شدگی بتن های حاوی افزودنی در سنین مختلف نسبت به بتن کنترل محاسبه شده است.

در استاندارد ASTM حداقل جمع شدگی در بتن های حاوی کاهنده آب و تسريع کننده برابر ۱۳۵ درصد بتن کنترل تعیین شده است. همان‌گونه که از نتایج بدست آمده مشخص می‌شود، در تمام سنین جمع شدگی بتن کنترل بیشتر از جمع شدگی بتن های حاوی کاهنده آب و تسريع کننده بوده است. نتایج بدست آمده درمورد جمع شدگی بتن حاوی کاهنده آب "کاملاً منطقی" است زیرا استفاده از افزودنی کاهنده آب باعث کاهش آب مصرفی شده و در نتیجه جمع شدگی بتن

شکل ۵. منحنی های تغییرات عمق کربناتاسیون

شکل ۴. منحنی های تغییرات جمع شدگی در بتن ها

جدول ۴

سن نمونه	۱ ماه	۲ ماه	۳ ماه	۴ ماه	متوسط
درصد عمق کربناتاسیون ملات	۷۸	۸۱	۸۰	۷۷	۷۴
کاهنده آب نسبت به ملات					
کنترل					

۶.۴. پایایی در محیط سولفاتی

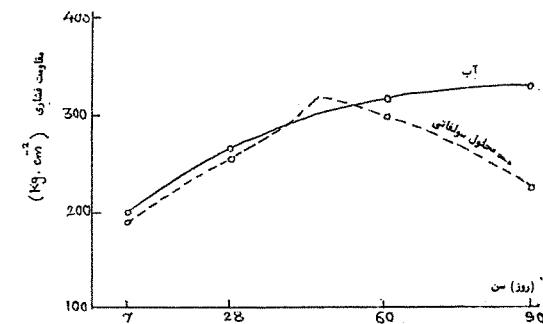
در این ارتباط تغییر در مقاومت فشاری نمونه های موجود در محیط سولفاتی نسبت به نمونه های موجود در آب به عنوان معیاری جهت کنترل پایایی ملاتها در محیط سولفاتی در نظر گرفته شد.

براساس نتایج بدست آمده از آزمایش های تعیین مقاومت فشاری ملاتها ، منحنی های تغییرات مقاومت فشاری ملات کنترل و ملات حاوی کاهنده آب در آب و در محیط سولفاتی در شکل های (۶) و (۷) داده شده است. همچنین در جدول (۵) درصد کاهش مقاومت فشاری نمونه های نگهداری شده در محیط سولفاتی نسبت به نمونه های نگهداری شده در آب در سن ۹۰ روز برای ملات کنترل بر ملات حاوی افزودنی کاهنده آب داده شده اند.

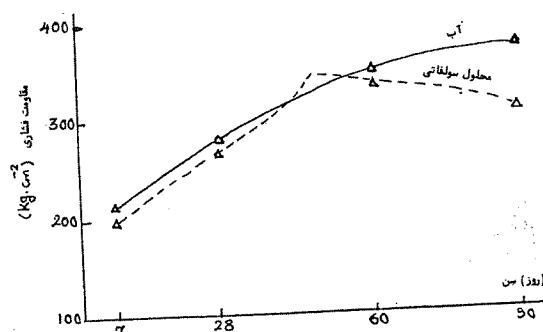
جدول ۵

ملات	کنترل	حاوی کاهنده آب	کنترل
درصد کاهش مقاومت ۹۰ روزه	۳۲/۳	۱۷/۲	

ملاحظه می شود که ملات حاوی کاهنده آب کاهش مقاومت کمتری نسبت به بتن کنترل داشته است. به عبارت دیگر این افزودنی باعث افزایش پایایی ملات در محیط سولفاتی شده است.

شکل ۶. منحنی های تغییرات مقاومت فشاری ملات حاوی کاهنده آب در آب و در محیط سولفاتی

شکل ۷. منحنی های تغییرات مقاومت فشاری ملات حاوی کاهنده آب در آب و در محیط سولفاتی

۵. نتیجه‌گیری

۵.۱. قضاوت درمورد افزودنی تسریع کننده آب

برخلاف نتایجی که درمورد افزودنی کاہنده آب حاصل شد، نتایج بدست آمده درمورد خواص مهندسی بتن حاوی افزودنی تسریع کننده رضایت‌بخش نبود. در هنگام تعیین درصد بهینه تسریع کننده این نتیجه بدست آمد که افزودنی مورد مصرف به جای کاهش زمان گیرش، باعث افزایش آن می‌شود. (درحالی‌که افزودنیهای تسریع کننده‌ای که در ACI و BS به عنوان تیپ A و در ASTM به عنوان تیپ C دسته‌بندی شده‌اند، زمان گیرش را کاهش می‌دهند). در جدول ۷ خلاصه‌ای از نتایج حاصل از مصرف یک درصد تسریع کننده در بتن ارائه شده‌اند.

جدول ۷. اثرات مصرف افزودنی تسریع کننده در بتن معمولی

تاثیر افزودنی	خصوصیت مورد بررسی درصد بتن حاوی تسریع کننده نسبت به بتن کنترل	آب مصرفی	تقریباً بی‌اثر
کاهش مقاومت فشاری	۸۴/۲	روزه ۷	ماقاومت فشاری ۹۹
کاهش مقاومت کششی	۹۷/۴	روزه ۷	ماقاومت کششی ۹۷
کاهش انقباض (غیر منتظره)	۸۶/۴	روزه ۹۰	انقباض ۸۶

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، تسریع کننده آب مصرف نه تنها زمان گیرش را کاهش نماید، بلکه مقاومت سینی اولیه بتن را هم کاهش داده و با مشخصات استاندارد ASTM مطابقت ندارد. این نتایج از سوی تولید کنندگان نیز پذیرفته شد و هم‌اکنون مطالعاتی در جهت اصلاح خصوصیات افزودنی تسریع کننده در دست اقدام است. به‌امید روزی که شاهد تولید محصولاتی با کنترل کیفیت بالا از سوی تولید کنندگان داخلی و کاربرد مناسب و صحیح آنها از سوی مصرف‌کنندگان باشیم.

خصوصیات مورد بررسی درصد بتن حاوی کاہنده آب نسبت به بتن کنترل		
کاهش نسبت آب به سیمان	۸۸	آب مصرفی
افزایش مقاومت فشاری	۱۱۷	ماقاومت فشاری ۲۸ روزه
افزایش مقاومت کششی	۱۰۹/۵	ماقاومت کششی ۲۸ روزه
کاهش جمع شدگی	۹۶/۳	انقباض ۹۰ روزه
کاهش عمق کربناتاسیون	۸۱	عمق کربناتاسیون ۱۲۰ روزه
بهبود پایایی در محیط سولفاتی	۱۲۷/۵	ماقاومت ۹۵ روزه در محیط سولفاتی

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود افزودنی کاہنده آب (مورد مصرف)، کلیه خصوصیات مورد بررسی بتن را بهبود داده است و همان‌طوری که در قسمت‌های قبل به تناسب آزمایش اشاره شد در تمام موارد ناشیه مثبت آن بیش از حداقل تعیین شده توسط استاندارد ASTM برای افزودنیهای کاہنده آب قوی (نوع F) بوده است.

